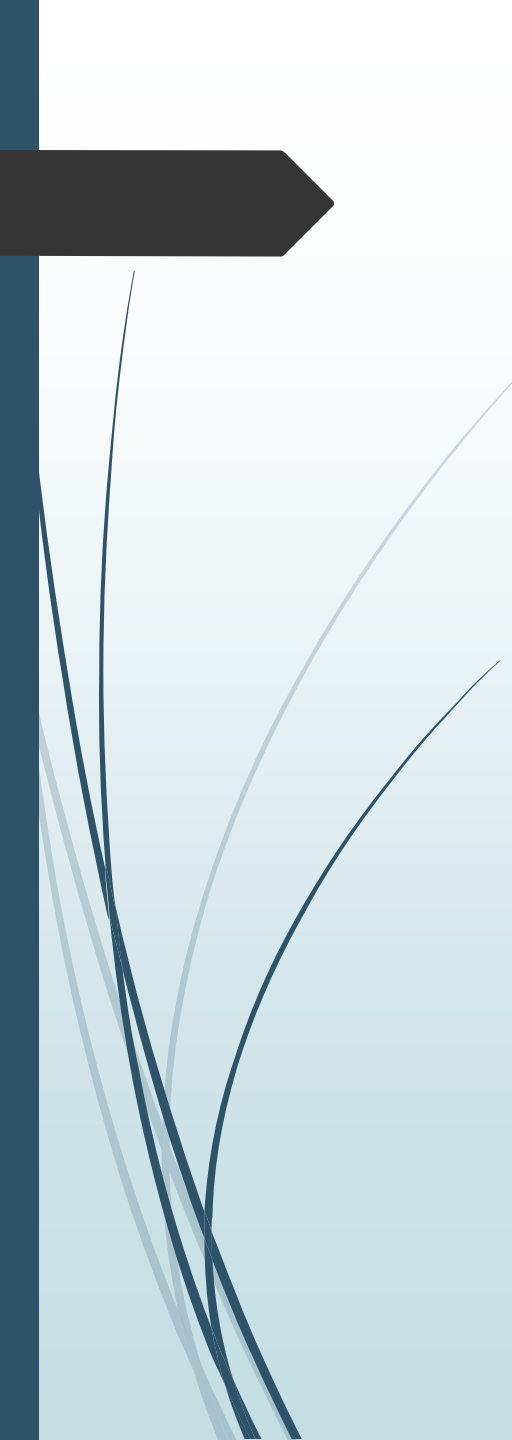

Соціальне страхування як форма соціального захисту населення в Україні

1. Сутність соціального страхування.
2. Види загальнообов'язкового державного соціального страхування.
3. Пенсійне страхування.
4. Сутність пенсійної реформи.

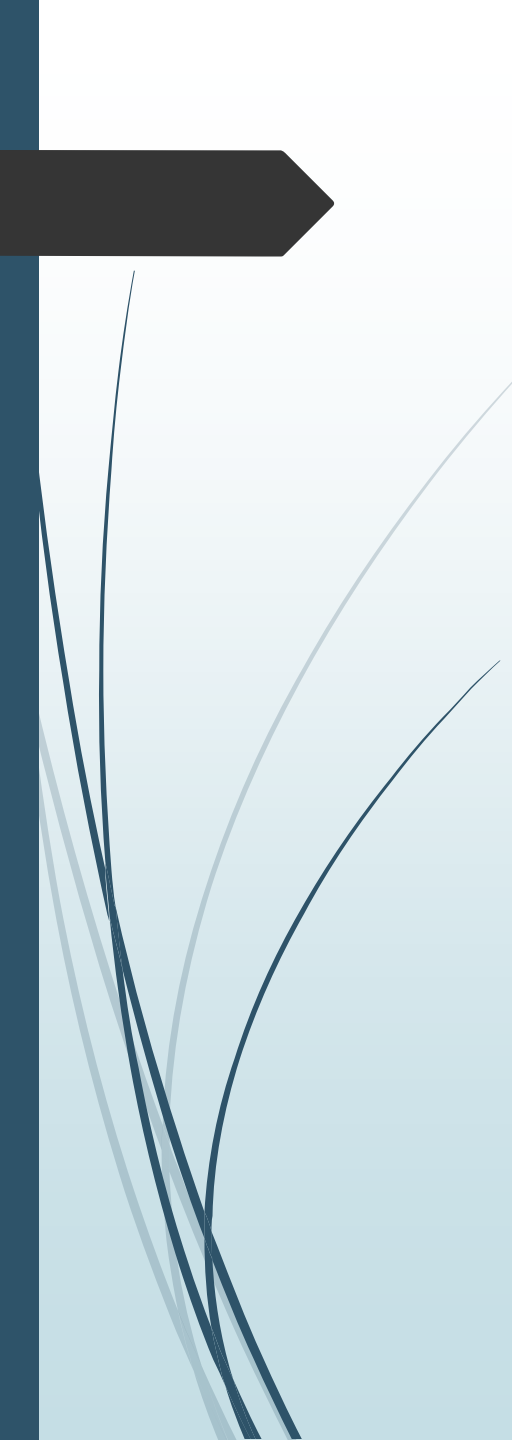
-
- Протягом життя кожна людина знаходиться перед небезпекою настання обставин, які можуть самим безпосереднім чином вплинути на стан її здоров'я, та призвести до втрати заробітку, що є основним засобом до існування кожного.
 - До таких обставин відносять: хворобу, старість, інвалідність.

-
- За рахунок організації соціального страхування суспільство отримало можливість здійснювати компенсацію соціальних ризиків шляхом перерозподілу частини національного доходу між окремими групами населення в автономному від інших перерозподільчих режимів із урахуванням міри соціального ризику та розмірів трудової участі кожного члена суспільства в формуванні національного доходу.

Соціальне страхування –

- **форма соціального захисту** економічно-активного населення від різних ризиків, пов'язаних із втратою роботи, працездатності і доходів на основі колективної солідарності що до відшкодування втрати.
- **система правових, економічних і організаційних заходів**, необхідних для посилення соціального захисту працюючих осіб і членів їхніх сімей від імовірної бідності внаслідок неможливості отримувати дохід у разі втрати роботи або працездатності через хворобу, нещасний випадок, каліцтво, старість чи смерть годувальника.

Соціальне страхування –

- пов'язане зі збором страхових сум лише у сфері праці. Все інше населення не притягується до участі у такому страхуванні.
- Однак, це не позбавляє прав громадян в різних формах добровільного соціального страхування.

Основна мета соціального страхування – забезпечення високого ступеня компенсації доходу працюючих осіб у випадках втрати працездатності або роботи, а також здійснення реабілітаційних заходів.

Економічні функції

- Компенсаційна
- Захисна
- Відтворювальна
- Структурна

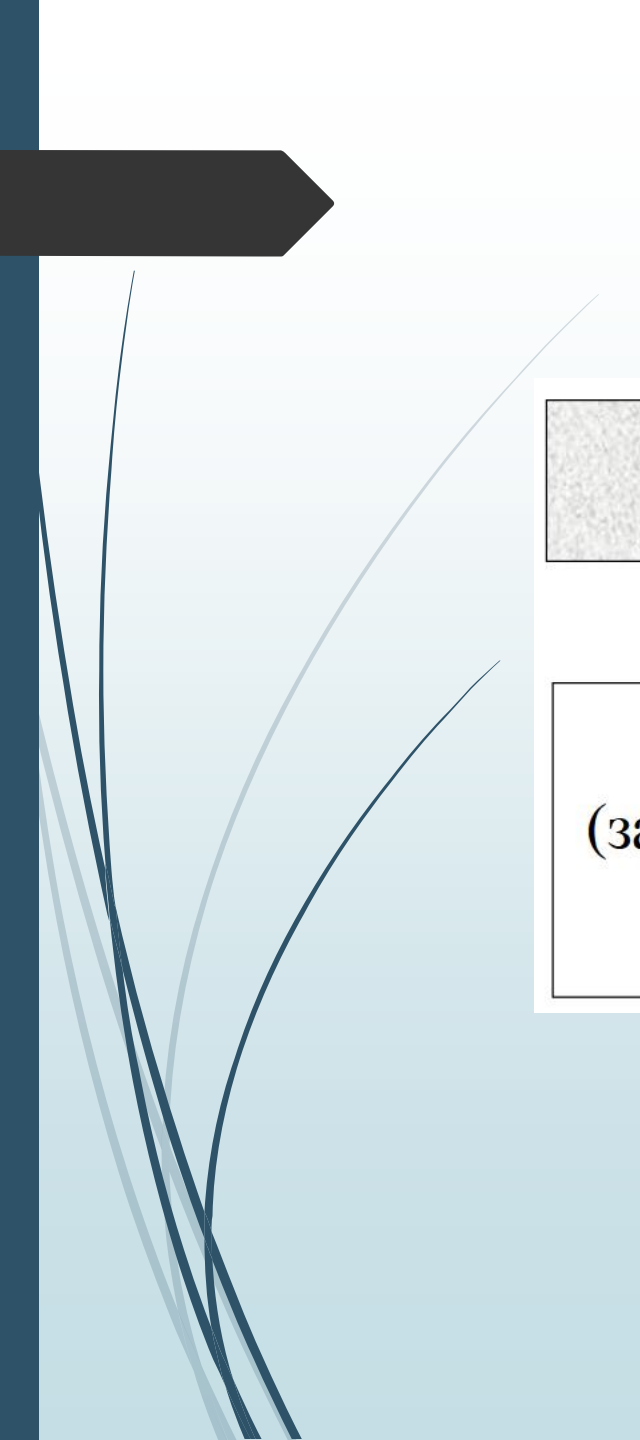
Соціальні функції

- Профілактична та запобігаюча
- Реабілітаційна
- Стабілізуюча
- Вирівнювання життєвого рівня працюючих і непрацюючих громадян

Основні закони, що регулюють питання соціального страхування населення в Україні:

- Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування
- Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування
- Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування
- Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття
- Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
- Про недержавне пенсійне забезпечення

Форми соціального страхування

Обов'язкове

(загальнообов'язкове державне
соціальне страхування)

Добровільне

(недержавне) страхування

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування

(згідно до ст. 1 «Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»)

- це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

***Суб'єктами
загальнообов'язкового
державного соціального
страхування***

є застраховані громадяни, а в окремих випадках - члени їх сімей та інші особи, страхувальники і страховики.

Об'єктом є страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи (члена її сім'ї, іншої особи) виникає право на отримання матеріального забезпечення та соціальних послуг, передбачених статтею 25 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню підлягають:

1) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту):

- ✓ на підприємствах, в організаціях, установах незалежно від їх форм власності та господарювання;
- ✓ у фізичних осіб;

2) особи, які забезпечують себе роботою самостійно (члени творчих спілок, творчі працівники, які не є членами творчих спілок),

громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності.

Основним джерелом коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування є єдиний соціальний внесок (ЄСВ).

ЄСВ - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI)

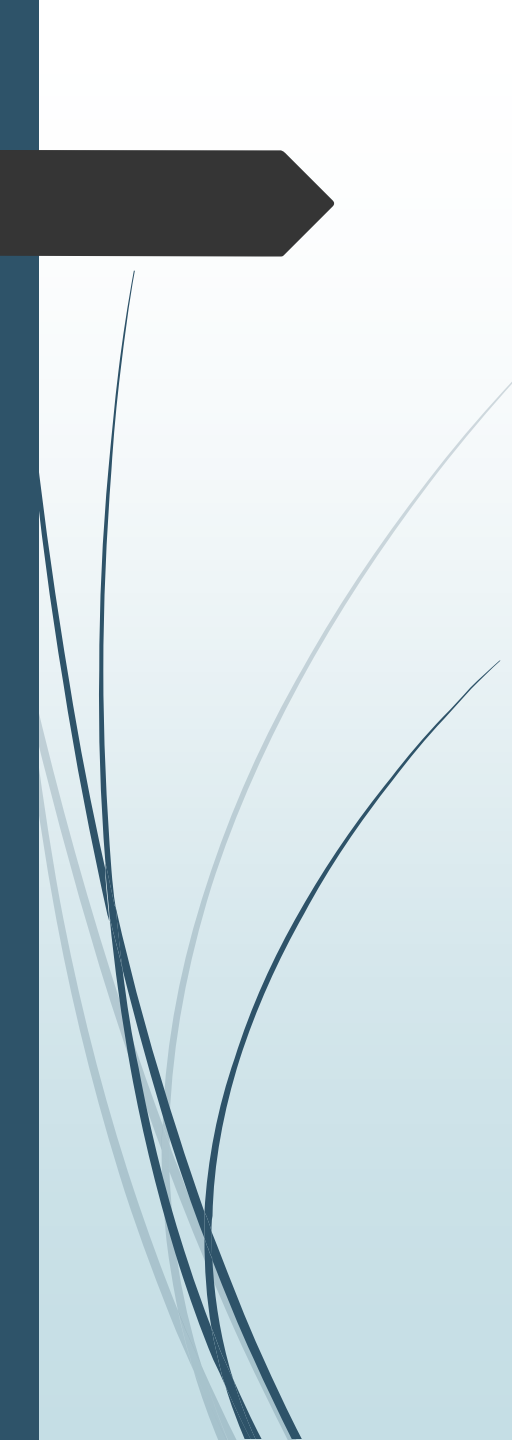
Платниками єдиного внеску є:

- роботодавці;
- фізичні особи – підприємці;
- фізичні особи, які забезпечують себе роботою самостійно, займаються незалежною професійною діяльністю;
- особи, які працюють на виборних посадах;
- військовослужбовці та інші категорії платників податків.

Види загальнообов'язкового державного соціального страхування

- ✓ страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- ✓ страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- ✓ страхування на випадок безробіття;
- ✓ медичне страхування;
- ✓ пенсійне страхування;
- ✓ інші види страхування, передбачені законами України.

Добровільне страхування

- вид соціального страхування, за яким здійснюється матеріальне забезпечення деяких категорій громадян у разі захворювання, нещасного випадку та інших страхових випадків за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати ними страхових внесків на підставі відповідного договору.

Видами добровільного страхування можуть бути (Закон України «Про страхування», ст.4)

- страхування життя
- безперервне страхування здоров'я
- страхування від нещасного випадку (у тому числі на випадок виробничої травми та професійного захворювання)
- страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування)
- страхування майна
- страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання наземного транспортного засобу
- пенсійне страхування та ін.

(Всього 23 класи страхування)

Основні відмінності між добровільним та загальнообов'язковим соціальним страхуванням

Загальнообов'язкове
Частина системи державного страхування
Правила страхування визначаються державою
Загальне
Здійснюється державними позабюджетними фондами
Здійснюється за рахунок внесків роботодавців, працівників і субсидій з державного бюджету

Добровільне
Частина добровільної страхової діяльності
Правила страхування визначаються страховими організаціями або їх об'єднаннями
Колективне
Здійснюється страховими некомерційними організаціями
Здійснюється за рахунок приватних доходів громадян, прибутку підприємців

У зв'язку з тимчасовою втратою непрацездатності можуть надаватися такі страхові виплати:

1) допомога по тимчасовій непрацездатності, включаючи

- догляд за хворою дитиною,
- догляд за дитиною віком до 14 років
- догляд за дитиною з інвалідністю віком до 18 років на весь період надання реабілітаційної допомоги, за наявності медичного висновку про необхідність стороннього догляду

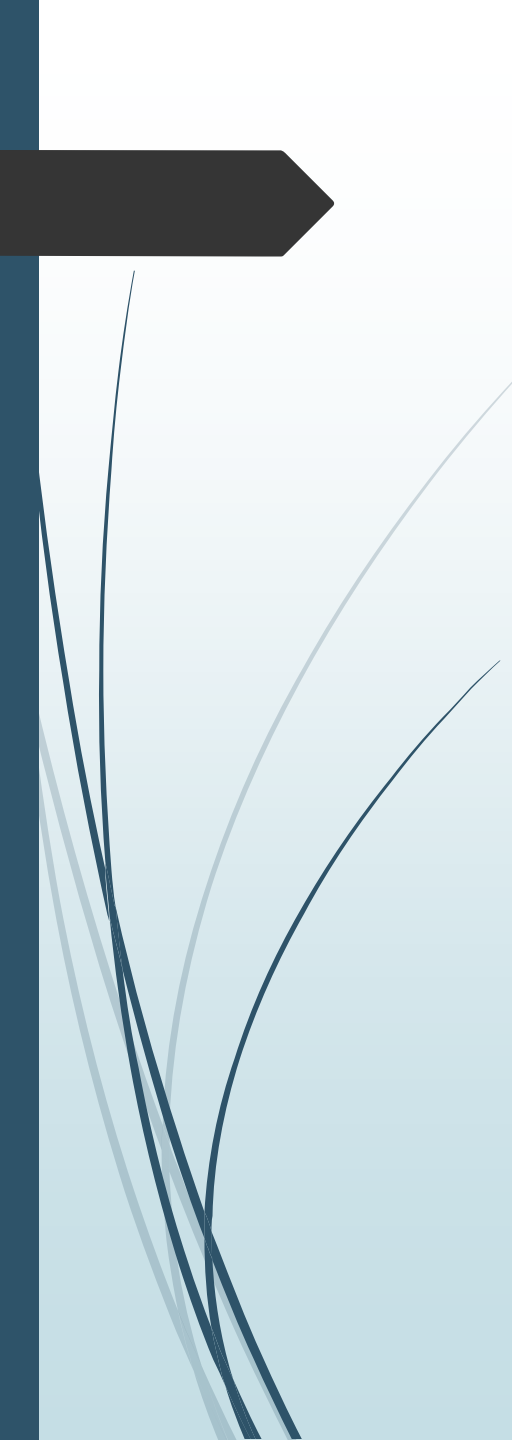
2) допомога по вагітності та пологах;

3) допомога на поховання.

Згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується застрахованим особам залежно від страхового стажу у розмірі:

- ❑ 50 % середньої заробітної плати – якщо страховий стаж до 3 років;
- ❑ 60 % – коли страховий стаж від 3 до 5 років;
- ❑ 70 % – якщо страховий стаж від 5 до 8 років;
- ❑ 100 % – коли страховий стаж понад 8 років.

Допомога по вагітності та пологах

- виплачується застрахованій особі за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів.
- Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) незалежить від страхового стажу.

Допомога на поховання

- надається у разі смерті застрахованої особи або членів сім'ї, які перебували на її утриманні:
- 1) дружини (чоловіка);
- 2) дітей, братів, сестер та онуків, які не досягли 18 років або старших цього віку, якщо вони стали особами з інвалідністю до 18 років тощо;
- 3) батька, матері;
- 4) діда, баби за прямою лінією спорідненості.
- Допомога на поховання надається в розмірі, що встановлюється правлінням Пенсійного фонду України, але не менше розміру прожиткового мінімуму.

Страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності

Мета страхування від нещасного випадку соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності, *зокрема:*

- проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих та небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих осіб, викликаних умовами праці;
- відновлення здоров'я та працездатності потерпілих; відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим і членам їх сімей.
- відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим і членам їх сімей.

-
- ❑ Страховими виплатами є грошові суми, які уповноважений орган управління виплачує застрахованій особі чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку.
 - ❑ Перелік обставин, за яких настає страховий випадок, та перелік професійних захворювань визначаються Кабінетом Міністрів України.
 - ❑ **Порушення застрахованою особою правил охорони праці**, що спричинило нещасний випадок або професійне захворювання, **НЕ звільняє страховика** від виконання зобов'язань перед потерпілим.

Страхові виплати складаються із

- ❑ щомісячної страхової виплати втраченої заробітної плати залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності;
- ❑ страхової виплати у встановлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);
- ❑ страхової виплати дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;
- ❑ страхових витрат на професійну реабілітацію та соціальну допомогу;
- ❑ допомоги по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Страхування на випадок безробіття

Мета страхування на випадок безробіття запобігання різкому зниженню рівня життя громадян в період пошуку нової роботи і стимулювання їх до подальшого працевлаштування.

Суб'єкти страхування

застраховані особи, страхувальники та страховик

Об'єкт страхування

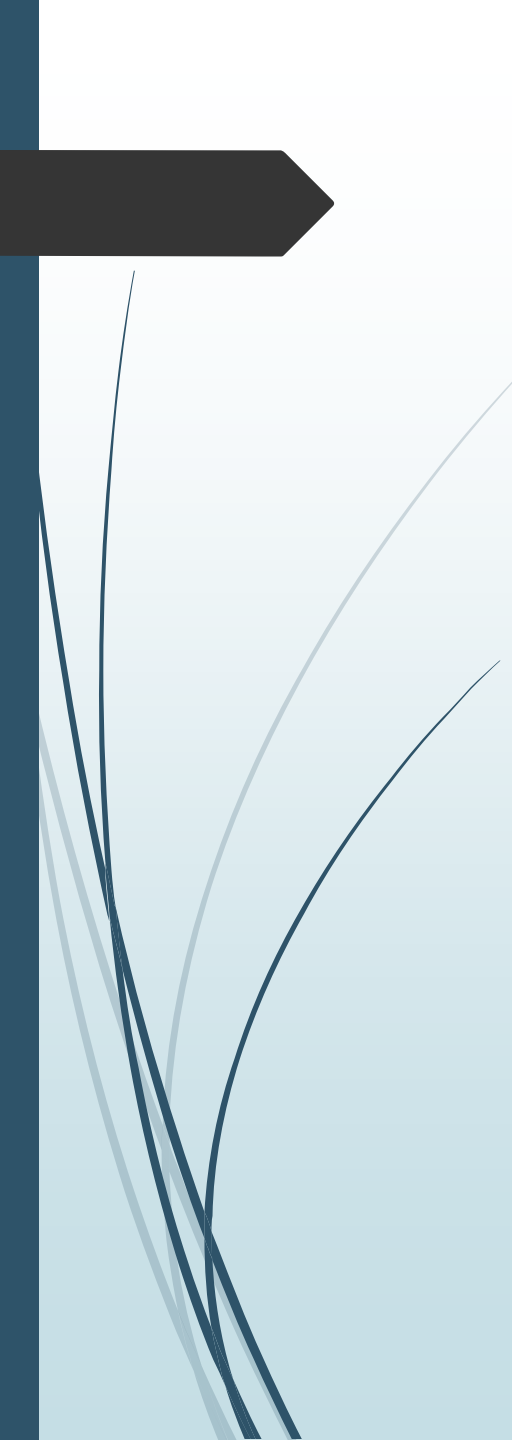

страховий випадок

Страховий випадок - це подія, коли:

- ❑ застраховані особи втратили заробітну плату або інші передбачені законодавством України доходи внаслідок втрати роботи з незалежних від них обставин та зареєстровані в установленому порядку як безробітні, готові та здатні приступити до підходящої роботи і дійсно шукають роботу;
- ❑ застраховані особи опинилися в стані часткового безробіття.

Видами забезпечення є:

- допомога по безробіттю;
- допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.

Видами соціальних послуг є :

- професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації;
- профорієнтація;
- індивідуальне планування працевлаштування;
- пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні;
- послуги для роботодавців;
- надання роботодавцям, які працевлаштовують громадян, компенсацій;
- сприяння зайнятості зареєстрованих безробітних;
- здійснення заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб тощо.

Допомога по безробіттю в залежності від стажу роботи

Стаж роботи	Тривалість виплати допомоги	Розмір допомоги
До 3 років	180 календарних днів	50 %
Від 3 до 6 років	210 календарних днів	55%
Від 6 до 12 років	240 календарних днів	60%
Від 12 до 18 років	270 календарних днів	65%
Від 18 до 24 років	300 календарних днів	70%
Від 24 до 30 років	330 календарних днів	75%
Понад 30 років	360 календарних днів	80%

Медичне страхування

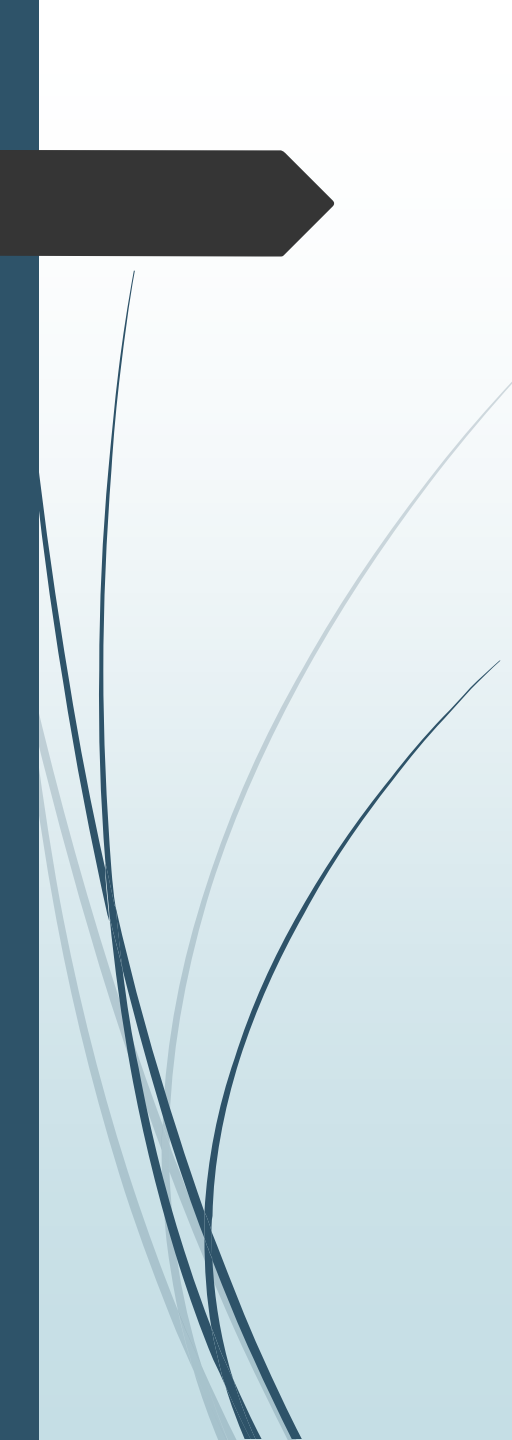
- система заходів із створення спеціального грошового фонду, з якого відшкодовуються витрати на медичні послуги, утримання хворих у лікувально-профілактичних закладах та на інші матеріальні збитки, пов'язані з погіршенням здоров'я, зниженням працездатності та порушенням соціальної активності людини.

Мета медичного страхування

- ✓ захист здоров'я і працездатності співробітників підприємства;
- ✓ зниження фінансових проблем роботодавця і співробітників, пов'язаних з організацією і наданням медичної допомоги;
- ✓ скорочення кількості днів непрацездатності співробітників за рахунок надання якісної медичної допомоги і контролю над процесом одужання;
- ✓ додатковий стимул для співробітників до збереження робочого місця і підвищення якості роботи.

Форми медичного страхування

Обов'язкове	Добровільне
Некомерційне	Комерційне
Страховальники - держава та працююче населення	Страховальники - юридичні та фізичні особи
Загальне чи масове	Індивідуальне чи колективне (сімейне)
Здійснюється державними страховими організаціями або організаціями, які контролюються державою	Здійснюється страховими організаціями різних форм власності
Правила страхування визначаються державою	Правила страхування визначаються страховими організаціями
Джерела фінансування - внески держави, роботодавців і працюючого населення	Джерела фінансування - особисті доходи громадян, прибуток роботодавців (юридичних осіб)

Пенсійне страхування

це гарантована державою система заходів щодо забезпечення громадян у старості, на випадок хвороби, втрати працездатності.

- **Пенсія** - щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею пенсійного віку чи визнання її особою з інвалідністю.

Цілі пенсійного страхування

- ✓ Захист від бідності при настанні старості;
- ✓ Гарантування певного рівня доходу після завершення трудової діяльності;
- ✓ Захист доходу працюючої особи від подальшого абсолютного і відносного знецінення внаслідок інфляції.

Рівні системи пенсійного забезпечення

1 рівень

Солідарна система пенсійного страхування

2 рівень

Накопичувальна система пенсійного страхування

3 рівень

Система недержавного пенсійного забезпечення

Солідарна система пенсійного страхування

базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду.

■ Солідарна пенсійна система

працює за принципом перерозподілу коштів між поколіннями працюючих і пенсіонерів. Тобто ті, хто працює зараз, віддають частину свого доходу тим, хто вже вийшов на пенсію.

**Види
пенсійних
виплат
в солідарній
системі**

- ✓ **Пенсія за віком** (призначається особам, яким виповнилось 60 років за наявності страхового стажу, зазначеного в *ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»*).
- ✓ **Пенсія по інвалідності** (призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності за наявності страхового стажу, передбаченого *ст. 32 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»*).
- ✓ **Пенсія у зв'язку з втратою годувальника** (призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, а також в інших випадках передбачених у *ст. 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»*).

З 1 січня 2023 р. всі функції із здійснення державного соціального страхування повністю передані Пенсійному Фонду України.

- ❑ Пенсійний фонд є органом, який здійснює керівництво та управління солідарною системою, загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням;
- ❑ забезпечує збирання, акумуляцію та облік страхових внесків;
- ❑ призначає пенсії та готує документи для її виплати;
- ❑ забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування виплати пенсій;
- ❑ здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду, вирішує питання, пов'язані з веденням обліку пенсійних активів застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках, тощо.

Накопичувальна система пенсійного страхування

- базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах.
- Накопичувальний фонд створюється Пенсійним фондом як цільовий позабюджетний фонд. Адміністративне управління Накопичувальним фондом здійснює виконавча дирекція Пенсійного фонду.
- Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування має право спрямувати страхові внески до недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення.

**Види пенсійних
виплат за рахунок
коштів
накопичувальної
системи пенсійного
страхування**

*(Розділ VII Закону України «Про
загальнообов'язкове державне
пенсійне страхування»).*

**Довічна пенсія за рахунок коштів
накопичувальної системи пенсійного
страхування:**

- ☐ довічна пенсія з установленим періодом
- ☐ довічна обумовлена пенсія
- ☐ довічна пенсія подружжя

Одноразова	виплата	учаснику
накопичувальної	системи	пенсійного
страхування		

Система недержавного пенсійного

забезпечення (Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення»).

складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових пенсійних накопичень.

- **Недержавний пенсійний фонд** - юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному законами України порядку.

**Недержавне
пенсійне
забезпечення
здійснюється:**

- ✓ **пенсійними фондами** шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;
- ✓ **страховими організаціями** шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії з учасниками фонду, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;
- ✓ **банківськими установами** шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Пенсійна реформа

Реформа пенсійної системи України розпочалася у 2011 р.

- запровадження 2-го рівня пенсійного забезпечення (накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування);
- збільшення бази для нарахування єдиного соціального внеску;
- врегулювання пенсійного забезпечення держслужбовців: обмежити максимальний розмір пенсії; для обчислення пенсії зменшити з 90 до 80 відсотків заробітну плату держслужбовців, яка є базою для призначення цих пенсій;
- для працівників бюджетної сфери з метою покращення умов їх пенсійного забезпечення при виході їх на пенсію запровадити одноразову допомогу у кратному розмірі призначених їм пенсій;
- збільшити період перебування на військовій службі для військовослужбовців;
- збільшити пенсійний вік і страховий стаж.

пенсійний вік

- для жінок підвищено до 60 років
- страховий стаж підвищено до 35 років
- пенсійний вік чоловіків-держслужбовців підвищено до 62 років.
- встановлено максимальний розмір пенсії на рівні 10 прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність.
- законом передбачено створення приватних пенсійних фондів тощо.

Мета реформи:

створення умов для підвищення пенсій, забезпечення гідної старості, дотримання принципів соціальної справедливості та соціальної солідарності, усунення великих розривів між звичайними і спеціальними пенсіями і сприяння економічному зростанню.

Реформована солідарна система

Зміст реформування солідарної системи полягає в забезпеченні базових принципів соціальної рівності, однакового для всіх захисту від бідності в похилому віці, підвищенні розмірів пенсій, а також у перегляді підходів до пільг і привілеїв у пенсійному забезпеченні.

Після проведення реформи з'явився стимул отримувати «білі» зарплати, адже, ухиляючись від сплати соціальних внесків, люди обкрадають самі себе.

Пенсійна реформа у 2025 році

передбачатиме три системи у якості складових частин пенсійного забезпечення:

- обов'язкову накопичувальну;
 - добровільну накопичувальну;
 - солідарну.
- Обов'язкова накопичувальна система передбачає обов'язкові відрахування із заробітної плати працівників на свої особисті пенсійні рахунки.
 - Добровільна накопичувальна система дасть можливість працівникам додатково понад обов'язковий розмір направляти кошти для своєї майбутньої пенсії.
 - Солідарна система є основою пенсійного забезпечення. Вона функціонує в Україні за рахунок працюючого населення, де роботодавці сплачують відповідний єдиний соціальний внесок.

Обов'язкова накопичувальна пенсійна система

- Головним принципом накопичувальної системи є особиста відповідальність кожної застрахованої особи за формування умов власного життя. Вона спонукає громадян до накопичення власних пенсійних заощаджень на індивідуальному пенсійному рахунку, який є приватною власністю застрахованої особи.

Обов'язкова накопичувальна складова пенсійної системи дає можливість:

- посилити залежність розміру пенсії від трудового внеску особи, а отже, посилити зацікавленість громадян та їхніх роботодавців у сплаті пенсійних внесків;
- зменшити «податковий тиск» на фонд оплати праці за рахунок перерахування частини обов'язкових пенсійних внесків до Накопичувального фонду, що здійснюватиметься із заробітку працівника;
- успадковувати кошти, обліковані на персональному пенсійному накопичувальному рахунку застрахованої особи, оскільки пенсійні кошти є приватною власністю;
- сприяти поступовому виходу з тіньової економіки громадян з високими доходами завдяки встановленню права власності та успадкування коштів, внесених у Накопичувальний фонд;

Обов'язкова накопичувальна складова пенсійної системи дає можливість:

- розподілити ризики виплати низьких розмірів пенсій між першим та другим рівнями пенсійної системи, таким чином застрахувавши майбутніх пенсіонерів від негативних демографічних тенденцій та коливань в економіці держави;
- збільшити загальний розмір пенсійних виплат завдяки отриманню інвестиційного доходу;
- підвищити ефективність управління системою пенсійного забезпечення за рахунок передачі недержавним компаніям функції управління пенсійними активами.

Добровільна накопичувальна пенсійна система

- передбачає, що захист пенсійних активів здійснюється через розмежування повноважень різних надавачів послуг недержавним пенсійним фондам, повної прозорості щодо їх діяльності (за допомогою системи звітування та оприлюднення інформації), диверсифікації інвестиційного портфеля, суворого державного контролю за цією сферою.
- Одним із головних стимулів участі особи чи роботодавця будуть податкові пільги (віднесення внесків на витрати, економія на єдиному соціальному внеску і податку на доходи фізичних осіб для своїх співробітників).

Пенсійна реформа в Україні повинна досягти таких цілей:

- ☐ підвищити рівень життя пенсіонерів, збільшивши розміри пенсій;
- ☐ забезпечити справедливу диференціацію розміру пенсій та більш тісний зв'язок між трудовим внеском і розміром пенсій;
- ☐ забезпечити фінансову стабільність пенсійної системи;
- ☐ заохотити громадян до заощадження коштів на старість;
- ☐ вивести заробітну плату з «тіні»;
- ☐ запобігти ухилянню від сплати внесків до Пенсійного фонду;
- ☐ створити ефективну і дієву систему адміністративного управління в пенсійному забезпеченні;
- ☐ забезпечити надійність заощаджень учасників пенсійних програм
- ☐ запровадити обов'язкову та розвивати додаткову накопичувальну систему, що дасть можливість акумулювати інвестиційні ресурси.